

UNIVERSAL XALQARO ILMIY JURNAL

Jurnalning bosh sahifasi: <https://universaljournal.uz>

Universal International Scientific
Journal

e-ISSN: [3060-4540 \(online\)](https://universaljournal.uz)

Year: 2025 Issue: 2 Volume: 5

Published: 13.05.2025
<https://universaljournal.uz>

International indexes

GOOGLE SCHOLAR
CROSSREF (OAK BAZA)
ZENODO
OPEN AIRE
EUROPUB
RESEARCHGATE (OAK BAZA)
SJIF

ASALARINI ASALINING SHIFOBAXSH XUSUSIYATLARI

Rayimjonova Nodira Xasanboy qizi

Andijon davlat universiteti

Uzbekistan

adu@edu.uz

Annotatsiya. Ushbu tezisda asalarning shifobaxsh xususiyatlari va ularning sog'liq uchun foydaliligi, xalq tabobatida va tibbiyotda qanday ishlatilishi, ularning antibakterial, antivirus ta'siri va organizmning immunitet tizimiga bo'lgan ijobiy ta'siri haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: asal, shifobaxshlik, antibakterial, immunitet, xalq tabobati, propolis, asalarilar.

Аннотация: В данной диссертации представлена информация о целебных свойствах пчел и их пользе для здоровья, об их использовании в народной медицине и медицине, об их антибактериальном, противовирусном действии, а также об их положительном влиянии на иммунную систему организма.

Ключевые слова: мед, целебный, антибактериальный, иммунитет, народная медицина, прополис, пчелы.

Abstract: This thesis provides information about the healing properties of bees and their health benefits, how they are used in folk medicine and medicine, their antibacterial, antiviral effects, and their positive effect on the body's immune system.

Keywords: honey, healing, antibacterial, immunity, folk medicine, propolis, bees.

Language: Uzbek

Citation: Rayimjonova , N. (2025). HEALING PROPERTIES OF HONEY. Universal International Scientific Journal, 2(5), 81–85. Retrieved from <https://universaljournal.uz/index.php/jurnal/article/view/1840>

Copyright © 2025 by author(s) and Scientific Research Publishing Inc. This work is licensed under the Creative Commons Attribution International License (CC BY 4.0). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Asal qadim zamonlardan beri insoniyatga kiritilgan eng qadrlı va qimmatlı tabiiy mahsulotlardan biridir. Asal nafaqat ozuqaviy mahsulot sifatida, balki an'anaviy tibbiyotda tavsiflangan sog'liqni saqlashda va jarohatni davolashdan tortib saraton kasalligini davolashgacha bo'lgan klinik sharoitlarda muqobil davolash sifatida ishlatiladi. Ushbu sharhning maqsadi asalning shifobaxsh xususiyatlarini va uning ko'pligini ta'kidlashdir [1]. An'anaga ko'ra, asal ko'z kasalliklari, bronxial astma, tomoq infeksiyalari, sil, tashnalik, charchoq, bosh aylanishi, gepatit, qabziyat, gijjalar, qoziqlar, ekzema, oshqozon yarasi va yaralarni davolashda ishlatiladi va oziqlantiruvchi vosita sifatida ishlatiladi. Asalning tarkibiy qismlari antioksidant, mikroblarga qarshi, yallig'lanishga qarshi, antiproliferativ, saratonga qarshi va antimetastatik ta'sir ko'rsatishi haqida xabar berilgan. Ko'pgina dalillar asaldan yaralar, qandli diabet, saraton, astma, shuningdek, yurak-qon tomir, nevrologik va oshqozonichak kasalliklarini nazorat qilish va davolashda foydalanishni ko'rsatadi. Asal fitokimyoviy, yallig'lanishga qarshi, mikroblarga qarshi va antioksidant xususiyatlarga ega bo'lgan kasalliklarni davolashda potentsial terapevtik rolga ega [2]. Antioksidant sifatida ishlaydigan flavonoidlar va polifenollar asalda mavjud bo'lgan ikkita asosiy bioaktiv molekuladir. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarga ko'ra, asal qandli diabet, nafas olish, oshqozon-ichak,

yurak-qon tomir va asab tizimlari kabi turli kasalliklarni davolash uchun foydali bo'lishi mumkin va himoya ta'siriga ega, hatto saraton kasalligini davolashda ham foydalidir, chunki ko'plab antioksidantlar mavjud [3]. Asalni turli xil dorivor maqsadlar uchun tabiiy terapevtik vosita sifatida ko'rib chiqish mumkin. Kasalliklarni davolashda asaldan foydalanishni tavsiya etadigan etarli dalillar mavjud. Ushbu faktlarga asosan, klinik palatalarda asaldan foydalanish tavsiya etiladi. Asal asalarilar tomonidan gullar nektaridan hosil bo'lgan tabiiy mahsulotdir.

Asalarilar (*Apis mellifera*) arilar oilasining bir turi. Asalari vatani Janubiy Osiyo hisoblanadi. Hozirgi davrda janubiy kengliklardan Chekka Shimolgacha tarqalgan. Asalarilar ekologik rolga ega bo'lib, ko'plab foydali xususiyatlarga ega hasharotlardir. Asalarilar turli muhitlarga moslashgan 20 dan ortiq turga ega, eng ko'p tarqalgani esa *Apis mellifera* hisoblanadi [5]. Ular asosan, nektar yig'ish uchun mo'ljallangan koloniyalarni yaratadi va polinatsiyada muhim rol o'ynaydi. Asal arining anatomiyasi uch qismdan iborat: bosh, ko'krak va qorin. Boshida ikkita katta omma (fasetli) ko'z va kichik ko'zlar mavjud bo'lib, ular yorug'likni sezish va ob'ektlarni aniqlashga yordam beradi. Ko'krak qismi uch juft oyoq va ikki juft qanotlardan iborat bo'lib, bu tuzilmalar polinatsiya va asal ishlab chiqarishda katta ahamiyatga ega. Qorin

qismida hazm qilish va reproduksiya organlari joylashgan.

Asal arining oziqlanishi asosan nektarga bog'liq, u maxsus bezlar orqali asalga aylantiriladi. Ular, shuningdek, propolis va qiyom kabi boshqa qimmatli oziq-moddalarga ham muhtoj. Asalarilar o'rtasida axborot almashinuvi uchun muloqot tili mavjud bo'lib, bu koloniyaning samarali faoliyatini ta'minlaydi.

Tosh davri rasmlaridan olingan dalillar kasallikni asalarichilik mahsuloti, masalan, 8000 yil oldin paydo bo'lgan asal bilan davolashni ko'rsatadi. Qadimgi varaqlar, lavhalar va kitoblar - Shumer loy lavhalari (miloddan avvalgi 6200), Misr papiruslari (miloddan avvalgi 1900-1250), Veda (Hindu yozuvi) 5000 yil, Muqaddas Qur'on, Injil va Gippokrat (miloddan avvalgi 460-357 yillar) asalning bo'lganligini tasvirlab bergan. Dori sifatida keng qo'llaniladi. Qur'onda asalning shifobaxsh ahamiyatini yorqin ko'rsatib bergan. Parvardigor asalarilarga adirlarda, daraxtlarda va odamlarning turar joylarida uyalar qurishlarini vahiy qildi, ularning tanalaridan rang-barang ichimlik chiqadiki, unda insoniyat uchun shifo bordir. Asal haqida bir qator maqolalar nashr etilgan bo'lsa-da, ularning aksariyati biokimyoviy tahlil, oziq-ovqat va nooziq-ovqat mahsulotlarini tijorat maqsadlarida foydalanishga qaratilgan. Asal ko'z kasalliklari, astma, tomoq infeksiyalari, sil, tashnalik, charchoq, bosh aylanishi, gepatit, ich qotishi, gijjalar, qoziqlar, ekzema, yaralarni davolash va an'anaviy tibbiyotda yaralarni davolashda ishlatilgan[4].

Asalning ozuqaviy va ozuqaviy bo'lmagan komponentlari. Bugungi kunda 300 ga yaqin asal turlari ma'lum. Bu navlar asalarilar tomonidan to'plangannektarlarning har xil turlari bilan bog'liq. Asalning asosiy tarkibi uglevodlar bo'lib, uning quruq

vaznining 95-97 foizini tashkil qiladi. Bundan tashqari, asal tarkibiga oqsillar, vitaminlar, aminokislotalar, minerallar va organik kislotalar kabi asosiybirikmalar kiradi. Hozirgi kunda asalning ko'plab inson kasalliklarini davolashda ishlatilishi haqidagi ma'lumotni umumiy jurnallar va tabiiy mahsulotlar varaqalarida topish mumkin va turli xil noma'lum faoliyat turlarini taklif qiladi. Dalillar shuni ko'rsatadiki, asal bir qator sog'liq uchun foydali ta'sir ko'rsatishi mumkin, jumladan antioksidant, yallig'lanishga qarshi, antibakterial, antidiyabetik, nafas olish, oshqozon-ichak, asab tizimi va himoya ta'siri. Asal ustida ko'plab tadqiqotlar o'tkazilgan bo'lsa-da, faqat bir nechta nashr etilgan. Mavjud adabiyotlarning keng qamrovli sharhi bo'lgan ushbu tadqiqot kasalliklarni davolashda asalning terapevtik afzalliklarini ta'kidlaydi [6].

Ko'pgina tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, asalning antibakterial faolligi minimal inhibitiv konsentratsiyadir; shuning uchun asal to'liq inhibitiv o'sish uchun zarur bo'lgan minimal konsentratsiyaga ega. Asalning ko'p turlari orasida manuka asali eng yuqori bo'lmagan peroksid faolligiga ega. Tekshiruvlar *Escherichia coli* va *Staphylococcus aureus*ning sezilarli darajada oldini olish mumkinligini ko'rsatdi. Asalning antibakterial faolligi ko'plab bakterial patogenlar va zamburug'lar ustida samarali ekanligi ko'rsatilgan. Asal xalq tabobatida yallig'lanish, yo'tal va isitmani davolashda keng qo'llaniladi. Asalning astma bilan bog'liq simptomlarni kamaytirish yoki astma paydo bo'lishining oldini olish uchun profilaktika vositasi sifatida ta'sir qilish qobiliyati ko'rsatilgan. Surunkali bronxit va bronxial astma hayvonlarni modellash tirishda og'iz asal iste'moli bilan davolangan. Bundan tashqari, Kamaruzaman va boshqalar tomonidan

o'tkazilgan tadqiqot . asal bilan davolash nafas yo'llarida astma bilan bog'liq gistopatologik o'zgarishlarni kamaytirish orqali ovalbumindan kelib chiqqan havo yo'llarining yallig'lanishini samarali ravishda inhibe qilishini va astma induktsiyasini inhibe qilishini ko'rsatdi. Asalni inhalatsiya qilish ham shilimshiq ajratuvchi goblet hujayra giperplaziyasini samarali olib tashlash uchun topilgan. Biroq, asalning astma alomatlarini kamaytirish mexanizmlarini yaxshiroq tushunish uchun asalning bu ta'sirini o'rganish uchun kelajakdagi tadqiqotlar kerak. Yallig'lanishga qarshi va immunomodulyatsion faoliyat surunkali yallig'lanish to'qimalarga zarar yetkazish orqali davolanishni inhibe qilishi mumkin. Hozirgi adabiyotga ko'ra, asal hayvonlar modellarida, hujayra madaniyatlarida va klinik sinovlarda yallig'lanish reaksiyasini kamaytiradi. Asal tarkibidagi fenollar yallig'lanishga qarshi ta'sirga javob beradi[8]. Bu fenolik va flavonoidlar . birikmalar siklooksigenaza-2 (COX-2) va/yoki induksiyanuvchi azot oksidi sintazasining (iNOS) yallig'lanishga qarshi faolligini bostirishga olib keladi. Asal va uning tarkibiy qismlari iNOS, ornitin dekarboksilaza, tirozin kinaz va COX-2 kabi oqsillarni tartibga solishda ishtirok etishi ko'rsatilgan. Asalning turli turlari o'simta nekrozi omili alfa, interleykin-1 beta (IL-1b) va IL-6 ishlab chiqarishni qo'zg'atadigan kashf etilgan. Asal T va B limfotsitlar, antikorlar, eozinofiller,

neytrofillar, monotsitlarni oshiradi. , va to'qimalar madaniyatida birlamchi va ikkilamchi immun javoblar paytida tabiiy qotil hujayralar avlodi.

Asal polifenollari xotira buzilishining oldini oladi va molekulyar darajada xotira ishlab chiqarishni qo'zg'atadi. Bir qator tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, asalning xotirani yaxshilash va neyrofarmakologik ta'siri asosida o'ziga xos neyron zanjiridagi modifikatsiyalar yotadi. Biroq, xotira buzilishini aniqlash uchun ko'proq tadqiqotlar talab etiladi. asalning mitoxondrial disfunktsiya, apoptoz, nekroz, eksitotoksisite va neyroinflamasyon va anksiyolitik, antinosiseptiv, antikonvulsant va antidepressant faoliyatiga yakuniy biokimyoviy ta'siri batafsilroq ko'rib chiqilishi kerak. Kasalliklarni davolashda asaldan foydalanishni tavsiya etadigan yetarli dalillar mavjud. Klinik amaliyotning barcha sohalarida asaldan foydalanishni tasdiqlovchi dalillar kerak. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, asalning shifobaxsh ta'siri uning antibakterial, yallig'lanishga qarshi, apoptotik va antioksidant xususiyatlariga bog'liq bo'lishi mumkin. Ushbu ko'rib chiqish amaliyotchiga asalni tibbiyot sohasida qo'llashni tasdiqlovchi ajoyib dalillarni taqdim etishi kerak[4,3]. Asalning tibbiy maqsadlarda samaradorligini sinab ko'rgan ba'zi tadqiqotlar mavjud bo'lsa-da, asalning barcha dorivor ajihatlarini qamrab olish uchun ko'proq tadqiqotlar talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Ashrafi S, Mastronikolas S, Wu CD. Aft yarasini davolashda asaldan foydalanish IADR/AADR/CADR 83-umumiy sessiya. Baltimor, MD, AQSH: 2005. 9–12-betlar.
2. Jeyms X. Papirus Xarris, Heliopolisdagi re ibodatxonasiga ehson. In: Birch S, \muharrir. Misrning ko'krak qadimiy yozuvlari to'rtinchi qism pSalt 825, Misr sehrli matni. 1876.
3. Bansal V, Medhi B, Pandhi P. Asal - qayta kashf etilgan vosita va uning terapevtik foydasi. Katmandu Univ Med J (KUMJ) 2005

4. Bell SG. Asaldan terapevtik foydalanish. Neonatal tarmoq. 2007; 26 :247–51.
5. Hassapidou M, Fotiadou E, Maglara E, Papadopoulou SK. Shimoliy Gretsiyadagi o'smirlarning energiya iste'moli, parhez tarkibi, energiya sarfi va tana yog'i. Semirib ketish (Kumush bahor) 2006.
6. Babacan S, Rand AG. Asal amilazasining xarakteristikasi. J Oziq-ovqat fanlari. 2007; 72 :C050–5.
7. Pataca LC, Borxes Neto V, Marcucci MC, Poppi RJ. Asalning aniq qaytaruvchi shakarlari, namligi va kislotaliligini zaiflashtirilgan umumiy reflektorlik-Fouri transform infraqizil spektrometri yordamida aniqlash. Talanta. 2007;
8. Inglett GE. Tatlandiricilar tarixi - tabiiy va sintetik. J Toxicol Atrof-muhit salomatligi. 1976; 2 :207–14.